

فصلنامه علوم محیطی، دوره پانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۶

۱۹۳-۲۱۴

موانع اصلی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر با تمرکز بر دیدگاه متخصصان طراحی

مهرداد فروغی^۱، سعید نوروزیان ملکی^{۲*} و معین حاجی مقصودی^۳

^۱ گروه معماری منظر، دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۲ گروه معماری منظر، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^۳ گروه مدیریت تولید، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۶/۹/۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۶/۱۸

فروغی، م.، نوروزیان ملکی، س. و حاجی مقصودی، م. ۱۳۹۶. موانع اصلی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر با تمرکز بر دیدگاه متخصصان طراحی. فصلنامه علوم محیطی. ۱۱۵(۴): ۱۹۳-۲۱۴.

سابقه و هدف: امروزه توجه به کاربران طرح در پروژه‌های معماری اهمیت بیشتری یافته و بعد اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد تاثیرگذار بر طرح مورد توجه طراحان قرار گرفته است. اهمیت این موضوع در طراحی معماری منظر، با توجه به بعد ذهنی و مخاطب‌محور بودن آن، دوچندان است. یکی از مهم‌ترین رویکردها در معماری که به مخاطبان طرح توجه دارد، رویکرد طراحی مشارکتی است. مبحث طراحی مشارکتی، اولین بار در سال ۱۹۸۰ در آمریکا در اعتراض به قدرت زیاد طراحان و بی‌توجهی آنها به نیازهای حقیقی مردم در پروژه‌های معماری مطرح شد. به تدریج طراحی مشارکتی در سایر کشورها نیز رواج یافت و در دهه ۱۹۹۰ شاهد اوج اهمیت آن در حوزه معماری بودیم. در این زمان منابع متعدد اثرات گسترده و تکنیک‌های این رویکرد را بررسی کردند و بدین ترتیب انتظارات زیادی نسبت به طراحی مشارکتی پدید آمد. با عدم تحقق تمام این انتظارات در پروژه‌های طراحی مشارکتی اجرا شده در آن زمان، موضوع موانع طراحی مشارکتی طرح شد. با این حال نوشتارهای زیادی طراحی مشارکتی را لازمه دنیای امروز دانسته‌اند. اگرچه طراحی مشارکتی در معنای جدید آن و مباحث نظری مطرح شده در این زمینه از آمریکا آغاز شد ولی در ایران سابقه طراحی مشارکتی به‌طور سنتی به سال‌ها پیش برمی‌گردد. امروزه پروژه‌های طراحی مشارکتی در شهرهای ایران به‌صورت محدود و اغلب غیرموثر انجام می‌شود. در این راستا، هدف این مقاله بررسی موانع استفاده از طراحی مشارکتی منظر و تعیین درجه اهمیت آنها در ایران از دیدگاه متخصصان امر است.

مواد و روش‌ها: در این راستا، ابتدا موانع اصلی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر، از منابع متعدد استخراج و دسته‌بندی شده است و سپس به کمک روش دلفی و انجام مصاحبه‌هایی با معماران منظر، میزان تأثیر موانع استخراج‌شده بر استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر در ایران، ارزیابی و اولویت‌بندی شد. اعضای پانل دلفی شامل ده نفر از متخصصان منظر، شش نفر از متخصصان معماری و چهار نفر از متخصصان شهرسازی شاغل در دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها یا شرکت‌های مرتبط با طراحی معماری منظر هستند.

نتایج و بحث: در نهایت گروه موانع سیاسی و تکنیکی به‌عنوان مهم‌ترین دسته موانع منظر مشارکتی شناخته شدند و در زیرشاخه‌های این

* Corresponding Author. E-mail Address: s_norouzian@sbu.ac.ir

موانع، بی‌علاقگی کارفرما در شرکت در فرایند مشارکتی طراحی، به‌عنوان مهم‌ترین مانع با ضریب روایی صددرصد و کمبود وقت آزاد جامعه معاصر به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین مانع شناخته شده است. در میان زیرشاخه‌های موانع تکنیکی، به ترتیب مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی، فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما با ضریب روایی ۶۰ درصد و تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی و دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد و از میان زیرشاخه‌های موانع اجرایی، عدم مطلوبیت سیستم‌های اداری و اجرایی با ضریب روایی ۸۰ درصد و زمان‌بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند طراحی منظر مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد به‌عنوان مهمترین موانع شناخته شده‌اند.

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه موانع تکنیکی از دیدگاه متخصصان بسیار مهم ارزیابی شده است، باید ارزیابی مدونی درباره این تکنیک‌ها انجام شود. توصیه می‌شود این تحقیقات دارای جنبه‌های نظری و عملی باشند و طی پژوهش‌ها به مسائل مرحله زمانی مشارکت مردم و وجود رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما توجه بیشتری شود. همچنین پیشنهاد می‌شود تحقیقاتی برای ارزیابی روش‌های طراحی مشارکتی به کار گرفته شده صورت گیرد. بدین ترتیب می‌توان از تجربیات کشورهای غربی در طراحی مشارکتی مدرن استفاده کرد و از سوی دیگر برخی سنت‌های گذشته ایران که مرتبط با طراحی مشارکتی بوده را احیا کرد.

واژه‌های کلیدی: طراحی مشارکتی منظر، معماری منظر، فضاهای عمومی، تکنیک دلفی.

مقدمه

شهروندان اجازه داده می‌شود تا مشکلاتشان را مطرح و ارزیابی کنند و پس از آن، به جست‌وجوی راه‌حل‌ها بپردازند. در نهایت به کمک تیم طراحی و مشاوره، طراحی انجام می‌شود که پایدار نیز خواهد بود. البته باید توجه شود که برای دستیابی به منظر پایدار باید به تمام اقسام جامعه فرصت‌های یکسانی داده شود. اثرات مراحل طراحی مشارکتی بر رفتارها، ارزش‌ها، خودباوری و مهارت مشارکت مردم، اغلب از خود طرح مهم‌تر است. بنابراین، مردم در تمام مراحل تصمیم‌گیری، حل مشاجرات و طراحی برای آینده‌شان شریک هستند. با وجود تحقیقات فراوان در رابطه با مزایای زیاد مشارکت عمومی در طراحی فضاهای عمومی، این رویکرد در طراحی منظر یا خیلی کم صورت می‌گیرد یا به‌صورت ناموثر انجام می‌شود (Dola and Mijan, 2006).

در تحقیقات متعدد، تعاریف مختلفی از طراحی مشارکتی منظر ارائه شده و از زوایای مختلفی به بررسی موانع رویکرد طراحی مشارکتی منظر پرداخته‌اند. فرایند طراحی مشارکتی، فرایندی سازمان‌دهی شده و اصولی است که از طریق آن، استفاده‌کنندگان غیرمتخصص، ناظران و ذی‌نفعان طرح به یکدیگر کمک می‌کنند تا یک

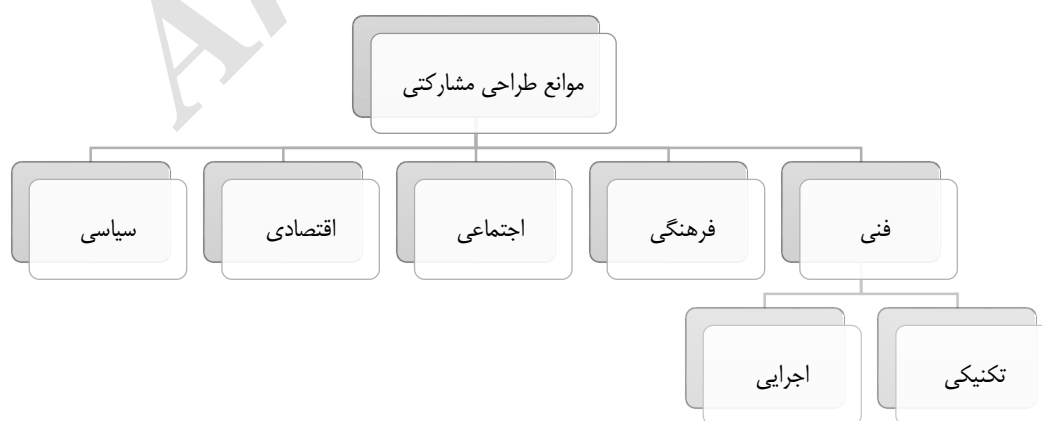
مهم‌ترین فضایی که قابلیت اجرای طراحی مشارکتی را دارد، منظر شهری است. منظر شهری را می‌توان بی‌واسطه‌ترین وسیله ارتباط بین شهر و ساکنان آن دانست که به نوعی هویت شهر را مشخص می‌کند. منظر شهری مسأله‌ای چندبعدی است که ابعاد اجتماعی، سیاسی و شهری از جمله آنها است. پس از انقلاب صنعتی تاکنون شاهد رشد روزافزون شهرها بوده‌ایم و با حرفه‌ای شدن کارها و به وجود آمدن قشر مهندسان، ساخت‌وساز به دست گروهی خاص افتاد و ارتباط مردم و شهر، بسیار کم‌رنگ شد. ساخت‌وساز دهه‌های اخیر به وسیله مهندسان، منجر به ایجاد شهرهایی یکسان و بی‌هویت شده که به یکی از معضلات جوامع مدرن تبدیل شده است. طراحی مشارکتی منظر، یکی از راهکارها برای پیوند دوباره مردم با شهر است. مشارکت عمومی تنها یک گزینه برای طراحی بهتر نیست، بلکه نیازی اساسی است که در قوانین طراحی مطرح شده است (Forester, 1999; Brown and Jennings, 2003; Omar and Leh, 2009). یکی از راه‌های دستیابی به منظر پایدار، مشارکت شهروندان است (Loures and Crawford, 2008; Dola and Mijan, 2006). چراکه در طراحی مشارکتی منظر، به

در حال حاضر بسیاری از کشورهای پیشرفته در جهان، قوانینی برای تشویق و اجبار استفاده از این رویکرد تدوین کرده‌اند ولی موارد اجرایشده با استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر در سطح جهان بسیار معدود گزارش شده است. این مسأله نشان‌دهنده موانع و مشکلات جدی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر است.

موانع اشاره شده در منابع متعدد را می‌توان به پنج دسته فنی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تقسیم کرد. البته ذکر این نکته لازم است که این ابعاد مختلف کاملاً به هم وابسته هستند و یکدیگر را تشدید و تضعیف می‌کنند. برای مثال کمبود مهارت‌های فنی مردم (اثر فنی)، مشکل بی‌علاقگی مردم به فرایند طراحی مشارکتی (اثر فرهنگی) را تشدید می‌کند و عکس این رابطه نیز صادق است. در ادامه با توجه به این دسته‌بندی، بررسی‌های انجام شده در هر دسته بیان می‌شود.

موانع فنی، مسائلی هستند که منشأ فنی دارند و شامل دو دسته موانعی تکنیکی و موانع اجرایی هستند که در ادامه به توضیح آنها و زیرشاخه‌هایشان پرداخته می‌شود. موانع تکنیکی، شامل چالش‌هایی هستند که مربوط به امر طراحی، اصول و الزامات آن و همچنین، طراحان و مهارت‌های لازم برای آنها است.

فضای شهری به یک مکان ارزشمند تبدیل شود (The International Association for Public Participation, 2010). به عبارت دیگر، ارزش‌ها و نیازهای مردم فهمیده شده و در طرح موثر واقع می‌شود (Shaw and Laurian, 2008). این فرایند می‌تواند مبتنی بر طراحی، تکنیک‌ها و قواعد فنی یا مبتنی بر اصول مدیریتی باشد. فرایند طراحی مشارکتی این توانایی بالقوه را دارد که به سرپرستان طرح، متخصصان و استفاده‌کنندگان از طرح در درک مکان، گذر از تفاوت‌ها، طراحی خلاقانه و سایر تغییرات موثر کمک کند (Reilly, 2008; McKee and Norbe, 2009). بنابراین فرایند طراحی مشارکتی، متفاوت و پیچیده بوده و اهداف آن در گذر زمان تغییر می‌کند (White, 1996) و ممکن است بین افراد مختلف در تناقض باشد (McKee and Norbe, 2009). هدف‌های طراحی مشارکتی شامل تمرکز و توجه به تصمیماتی که تعداد زیادی از مردم را تحت‌تاثیر قرار می‌دهد، تضمین جواب‌گویی به مقامات دولتی (Arnstein, 1969)، حل اختلافات، سازگاری با تغییرات اجتماعی یا ارائه و طراحی پیشنهادهایی علمی و اصولی و متناسب با نیازهای جامعه هستند (Crewe, 1997; Brown and Jennings, 2003; Juarez and Brown, 2008; Kaner et al., 2014). منابع متعدد به مزایای فراوان منظر مشارکتی اشاره کرده‌اند و

شکل ۱- دسته‌بندی موانع منظر مشارکتی

Fig. 1- A classification of barriers to participatory landscape

الف) پیدا کردن نمایندگان مردم

این مشکل مربوط به انتخاب و کنترل کسانی است که در فرایند طراحی مشارکتی شرکت می‌کنند.

- انتخاب افرادی که باید در فرایند شرکت داده شوند و نحوه انتخاب آنها

این مسأله در رابطه با پیدا کردن کسانی است که تحت تأثیر تصمیمات طراحی منظر قرار می‌گیرند. اینکه چه کسانی باید مشارکت داده شوند و چه کسانی تحت تأثیر تصمیمات طراحی منظر قرار می‌گیرند، مسأله بسیار مهمی است (Dietz and Stern, 2008; Anuar and Saruwono, 2011). اگرچه مردم در طراحی شرکت داده می‌شوند ولی ممکن است آنها نمایندگان واقعی (جامع و مانع) مخاطبان طرح نباشند (IAP2, 2010). اگرچه طراحی مشارکتی منظر می‌تواند به کمک استراتژی‌های متفاوتی مثل روش تمرکز بر مناظره گروه‌ها^۱ (شامل سازمان‌های غیردولتی، نهادهای سیاسی، نمایندگان محلی، کمیته کار روستایی، گروه‌های تخصصی و سازمان‌های تجاری) انجام شود. با این حال، سوال همچنان پا برجاست که آیا این گروه‌ها به اندازه‌ای در نظر گرفته شده‌اند که نماینده کل جامعه مخاطبان طرح منظر مورد نظر باشند (Yao, 2006; Dola and Mijan, 2006). بدین ترتیب، قطعاً یکی از مسائل طراحی مشارکتی منظر، انتخاب نمایندگان مردم است.

- کنترل عمد یا غیرعمد مشارکت کنندگان

مسأله دیگر در رابطه با افرادی که در فرایند مشارکتی شرکت می‌کنند، این است که یک‌سری گروه‌ها تمایل بیشتری به شرکت در فرایند مشارکتی دارند (اغلب دلایل اقتصادی و سیاسی دارد). در پژوهشی که روی ۵۳ گروه متمرکز^۲ انجام شد، مدارکی حاصل شد مبنی بر اینکه شرکت کنندگان، نابرابری را در نمایندگان مردم و افراد شرکت‌کننده تشخیص داده بودند و از فرایند مشارکت ناراضی بودند و آن را غیرعادلانه می‌دانستند (Smith and McDonough, 2001). در منابع متعدد،

گروه‌هایی را غالب بر جمعیت شرکت‌کننده می‌دانند که شامل موارد ذیل می‌شوند:

- افراد تحصیل کرده و تکنیکی
- برخی از محققان نشان می‌دهند که اغلب کسانی که در فرایند طراحی مشارکتی شرکت می‌کنند، تحصیل کرده و تکنیکی هستند، چرا که نتیجه کار برایشان جالب‌تر است (Eccleston, 2000).
- نمایندگان دولتی و تجاری^۳
- نمایندگان دولتی و تجاری، به دلیل گرفتن حقوق برای وقتی که در فرایند مشارکتی می‌گذارند، جزء جمعیت غالب شرکت‌کننده هستند (Irvin and Stansbury, 2004).
- اعضای اجتماع با سطح بالای اقتصادی
- شرکت‌کنندگان اکثراً دارای وضعیت اقتصادی مناسب و بسیاری از آنها خانه‌دار هستند. چرا که اولویت اصلی افراد با درآمد کم، تأمین خانواده‌شان است نه شرکت در جلسات فرایند مشارکتی (Weber, 2000; Irvin and Stansbury, 2004; Russell and Vidler, 2000).
- افراد متعصب^۴
- گروه دیگر، افراد متعصبی هستند که زندگی، معیشت و ارزش‌هایشان به شدت تحت تأثیر تصمیمات طراحی موردنظر است (Irvin and Stansbury, 2004).
- ب) مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی
- فرایند طراحی دارای مراحل با سلسله‌مراتب مشخص است. در طراحی مشارکتی، بسته به نوع پروژه، خواست کارفرما و طراح، مردم در مقاطعی از کار طراحی، مشارکت داده می‌شوند. در موارد معدودی، مردم در تمام مراحل از فاز مطالعات تا اجرا شرکت داده می‌شوند. Yao (2006) نشان می‌دهد که مردم، اغلب در مقاطع زمانی حساس و مهم فرایند طراحی مشارکتی، شرکت داده نمی‌شوند و این مسأله، شرکت‌کنندگان را دلسرد کرده و

تکنیک‌های طراحی مشارکتی به شرح زیر است:
 در روش گوش دادن به مردم، مردم با یکدیگر تعامل نمی‌کنند؛ بلکه سعی می‌کنند یکدیگر را متقاعد کنند. این روش زمان زیادی می‌برد و معمولاً فرصتی برای ادامه حرف افراد و پرسش از یکدیگر و باز کردن مباحث وجود ندارد؛ چراکه هرکس سعی می‌کند حرف خودش را بیان کند و علاقه‌ای به گوش دادن و باز کردن بحث ندارد. از دیگر روش‌های رایج در طراحی مشارکتی، انجمن‌های مشورتی شهروندان^۵ و پیمایش و بررسی عمومی^۶ است (Crosby et al., 1990; Kathlene and Martin, 1991; Persons, 1990). محدودیت هیأت‌ها و انجمن‌ها، شامل تبعیض بین افراد، به‌ویژه با توجه به طبقه اجتماعی می‌شود (Verba et al., 1993). از طرف دیگر، پیمایش‌ها، نظرات جمع را در یک نقطه از زمان مستند می‌کنند ولی اجازه فرایندهای متقابل یا رابطه بین شهروندان و مدیران را نمی‌دهند.

(و) مشخص نبودن نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح نهایی
 طراحی مشارکتی، سازوکار و روش ثابت و مشخصی ندارد و در هر پروژه‌ای متناسب با نوع پروژه، کارفرما و طراح تصمیماتی گرفته می‌شود. بدین ترتیب، شفاف نبودن روند طراحی و نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح، منجر به نارضایتی و ناامیدی شرکت‌کنندگان می‌شود و تمایل مردم برای ادامه مشارکت کم می‌شود (Haug, 2015).

(ز) فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما
 اگرچه از اهداف طراحی مشارکتی، بیشتر کردن روابط مردم، طراحان و کارفرماست ولی در اکثر موارد، این امر به درستی محقق نمی‌شود (Haug, 2015). در بسیاری از موارد، روابط بین مردم، طراحان و کارفرما به‌صورت غیرمستقیم و با واسطه است. همچنین در مواردی که این رابطه به‌صورت مستقیم برقرار می‌شود، به مردم راحتی و اختیار لازم داده نمی‌شود تا نظرات خود را آزادانه بیان کرده و تعاملی باز بین گروه‌ها صورت بگیرد. موانع اجرایی نیز موانع مربوط به طراحی می‌شوند که در

مشاجرات را بیشتر می‌کند (Doelle and Sinclair, 2006).
 (ج) تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی

طراحی مشارکتی، کشف چند دهه اخیر اروپا است. اگرچه قوانینی برای الزام اجرای آن در برخی کشورها وضع شده است ولی در عمل، شاهد اجرای آن به صورت محدود هستیم. به همین علت، متخصصان تجربه کمی در این امر دارند. همچنین، فقدان دستورالعمل مشخص برای طراحی مشارکتی این مشکل را بیشتر می‌کند. متخصصان نمی‌دانند در این فرایند چگونه باید با مردم تعامل داشته باشند تا بهترین نتیجه را بگیرند و همه ذی‌نفعان از طرح راضی باشند. بنابراین متخصصان برای شرکت در فرایند طراحی مشارکتی باید آموزش ببینند (King et al., 1998).

(د) دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی مشارکتی
 امر طراحی، نیازمند مجموعه‌ای از دانش‌ها و مهارت‌هاست و کمبود این مهارت‌ها در اقشار مردم، یکی از مهم‌ترین چالش‌های طراحی مشارکتی است که در بسیاری منابع به آن اشاره شده است. در این تحقیقات بر این نکته تأکید شده است که اغلب مردم، دانش و مهارت کافی و لازم برای شرکت در فرایند طراحی را نداشته و درک این مسائل برای آنها سخت است (Dola and Mijan, 2006; Yao, 2006; Christensen and Bower, 1996). در حقیقت مردم برای سر و کار داشتن با آنالیزهای پیچیده که ضرورت طراحی و ارزیابی خوب محیطی است، آمادگی ندارند (Dietz and Stern, 2008; Cooper et al., 2008). مشکل ناآگاهی مردم هنگامی بدتر می‌شود که با بی‌علاقگی آنها به فرایند طراحی منظر مشارکتی همراه شود.

(ه) عدم مطلوبیت تکنیک‌های طراحی مشارکتی
 با وجود ارائه تکنیک‌های متنوع، توسط متخصصان، برای طراحی مشارکتی منظر، این تکنیک‌ها مطلوبیت کافی ندارند و باید ارتقا پیدا کنند (Kathlene and Martin, 1991; King et al., 1998). به‌عنوان مثال، برخی مشکلات رایج‌ترین

حین اجرا با آنها مواجه می‌شویم و موارد زیر را شامل می‌شوند:
الف) افزایش مشاجرات بین شرکت‌کنندگان در فرایند طراحی مشارکتی

با وجود بیان مزایای فراوان برای طراحی مشارکتی منظر بسیاری منابع، بیان می‌کنند که فرایند طراحی مشارکتی منظر، به جای کاهش اختلافات و درگیری‌ها بین ذی‌نفعان طرح و طراحان، موجب افزایش آن می‌شوند (Charnley and Engelbert, 2005) و در نتیجه، اعتماد مردم را کمتر می‌کند، به‌ویژه وقتی که سهم مشارکت کارفرما بیشتر از مردم در نظر گرفته شود (Hester, 2011). در رابطه با این مسأله، ارزش‌ها و انتظارات گروه‌های مختلف مردم متفاوت است و هر چه در جامعه‌ای این تفاوت‌ها بیشتر باشد، درگیری‌ها و اختلافات در فرایند طراحی مشارکتی منظر بیشتر می‌شود (Cash et al., 2001; Michaels, 2003). اگر فرایند به شکلی باشد که اجازه بحث بین شرکت‌کنندگان را ندهد و مشاجرات و اختلافات را سرکوب کند، امکان تأثیرپذیری از نظرات گروه‌ها، محدود می‌شود و عملاً فرایند طراحی مشارکتی نتیجه‌بخش نخواهد بود (Bond and Thompson-Fawcett, 2007; Hickey and Mohan, 2004). طراحان می‌توانند با برخورد کنش‌گرانه و طرح ایده‌هایی که انعکاس‌دهنده پیچیدگی جامعه و خواست اکثریت جامعه باشد، به کاهش اختلافات و درگیری‌ها کمک کنند. اختلافات می‌تواند نقطه شروع ایده‌های جدید باشد (Botterill and Fisher, 2002; Prins, 2005; Miessen, 2001; Ziarek, 2007).

ب) عدم مطلوبیت سیستم‌های اداری و اجرایی سیستم‌های اداری و اجرایی موجود، در حال حاضر، اغلب سیستم‌هایی غیرانعطاف‌پذیر هستند. این سیستم‌ها در روند طراحی مشارکتی، مشکلاتی ایجاد می‌کنند (King et al., 1998; Dane, 2010). بخش دولتی و خصوصی، مهارت و انگیزه لازم برای تغییر سیاست‌ها و سیستم‌های سنتی ارائه خدمات و ساخت روابط جدید بین این بخش و شهروندان را ندارد.
ج) زمان‌بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند

طراحی مشارکتی منظر

فرایند طراحی مشارکت، اغلب طولانی و پراکنده است چراکه وابسته به گزارش شنیده‌ها و بحث و تعامل همه ذی‌نفعان، به منظور در برگرفتن نظرات همه آنها است (Doelle and Sinclair, 2006; Dola and Mijan, 2006). بنابراین مدیریت درست زمان، بسیار اهمیت دارد (Lawrence and Deagen, 2001; Echeverria, 2001; Bolman and Deal, 2017).

موانع فرهنگی، موانعی هستند که از مسائل فرهنگی جامعه نشأت گرفته‌اند و عامل عکس‌العمل مخاطبان، متخصصان و کارفرماها نسبت به رویکرد طراحی مشارکتی منظر هستند و موارد زیر را شامل می‌شوند:

الف) بی‌علاقگی مردم به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی یکی از رایج‌ترین چالش‌های طراحی مشارکتی، بی‌علاقگی مردم به مشارکت است که منابع متعدد، دلایل گوناگونی برای آن آورده‌اند. بسیاری از صاحب‌نظران بیان می‌کنند که مردم از شرکت در فرایند طراحی مشارکتی منظر، هراس دارند (Palerm, 2000). برخی نیز بحث می‌کنند که نظام جامعه معاصر^۷، مردم، اقتصاد و محیط زیست را در مقابل هم قرار می‌دهد و در نتیجه شکل‌گیری پروژه‌های طراحی مشارکتی منظر را سخت می‌کند. از دیگر دلایل این چالش می‌تواند بی‌توجهی مردم به محیط پیرامون که خارج از خانه‌شان است، باشد (Dola and Mijan, 2006). البته ناآشنایی مردم با روش‌های علمی و کمبود اعتماد به نفس در طراحی، نیز این مشکل را تشدید می‌کند.

ب) بی‌علاقگی طراحان به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی پس از انقلاب صنعتی تاکنون، پروژه‌های بسیاری بدون کمک و مشارکت مردم انجام شده و نتایج خوبی داشته است. بنابراین متخصصان و طراحان، لزوم فرایند طراحی مشارکتی منظر را احساس نمی‌کنند (Fainstein, 2002; Crewe and Forsyth, 2003; Brown, 2002) و کمبود مهارت‌های تکنیکی مردم و مسائل مرتبط با آن، این مسأله را تشدید می‌کند (Keygan, 2009). در حالی

فرایند طراحی مشارکتی انتخاب می‌شوند. اگرچه آنها نشان‌دهنده خواسته‌های گروهی از مردم هستند ولی تضمینی وجود ندارد که آنها به‌طور کامل گرایش‌های جامعه خود را منعکس کنند (Irvin and Stansbury, 2004). چراکه جوامع امروز بشر به‌شدت واگرا شده و گرایش‌های گوناگونی در جوامع وجود دارد.

ج) بیگانگی مردم با فعالیت‌های جمعی

بسیاری از تحقیقات در رابطه با بیگانگی مردم از فرایندهای مربوط به کارهای عمومی صحبت کرده‌اند (Berman, 1997). در اکثر تحقیقات، بر این نکته تأکید شده است که اگر ابزار درستی برای توانمندسازی و مشارکت پیشنهاد شود، بدینی شهروندان نسبت به دولت از بین می‌رود و آنها فعالانه از فرایندهای دموکراتیک حمایت می‌کنند. با این حال، اغلب نظریه‌پردازان اعتراف می‌کنند که مردم از شرکت در تصمیم‌گیری‌ها، جزئیات پیاده‌سازی و غیره که طی جلسات صورت می‌گیرد، دوری می‌کنند (Irvin and Stansbury, 2004). در رابطه با روش‌های مشارکت عمومی، پیشنهاد می‌شود در مواردی که مردم ترجیح می‌دهند حکم یک آژانس تصمیم‌گیرنده^۹ را بپذیرند، طراحی مشارکتی ضروری نیست (Lawrence and Deagen, 2001). همچنین (Williams et al., 2001) نشان می‌دهند که حتی اگر اعضای جامعه به فرایند مشارکتی تمایل نشان دهند، تعداد بسیار کمی (کمتر از یک درصد در تحقیق آنها)، برای دریافت اطلاعات بیشتر و شرکت در فرایند مشارکتی، پیگیری می‌کنند. اغلب، اعضای جوامع ترجیح می‌دهند مالیات بدهند و کسی را برای انجام این امور و تصمیم‌گیری‌ها استخدام کنند تا اینکه شخصاً برای شرکت در این فرایند، وقت بگذارند.

د) کمبود قدرت مردم در اعمال تصمیمات‌شان در فرایند طراحی مشارکتی^{۱۰}

مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی، بدون دریافت هزینه است؛ بنابراین شرکت‌کنندگان دارای انگیزه‌های غیرمادی قوی هستند که باید به آنها پاسخ داده شود. اگر

که شرکت در محیطی پویا مثل فرایند طراحی مشارکتی می‌تواند متخصصان را به لحاظ علمی منعطف‌تر کند. متخصصان و طراحان باید با دیگران، در خارج از جهان‌بینی خودشان نیز کار کنند و پیچیدگی‌های محیطی و اجتماعی را با روی باز بپذیرند.

ج) بی‌علاقگی کارفرماها به شرکت در فرایند

طراحی مشارکتی

کارفرمایان، اغلب نیازی به همکاری با شهروندان احساس نمی‌کنند (Ahmad and Ali, 2006) و حتی ممکن است احساس کنند که فرایند طراحی مشارکتی، سود مالی آنها از پروژه را تهدید می‌کند. این مسائل در شرایطی که مزایای طراحی‌های مشارکتی غالب‌تر از موانع و مشکلات‌شان برای کارفرما باشد، با موفقیت برطرف می‌شود (Markeson, 2007). موانع اجتماعی نیز موانعی هستند که از مسائل جامعه نشأت گرفته و موارد زیر را شامل می‌شوند:

الف) کمبود وقت آزاد جامعه معاصر

مشکلات جوامع و خانواده‌های امروز بسته به منطقه و سطح اجتماعی متفاوت است ولی به‌طور کلی شامل محدودیت زمان، ساختار خانواده، حمل‌ونقل، تعداد اعضای شاغل خانواده، مراقبت از کودکان (Francis and Lorenzo, 2002) و مشکلات اقتصادی است. بسیاری از مردم بیان می‌کنند که مایل‌اند در کارهای مشارکتی و جمعی شرکت کنند ولی مشکلات روزمره این اجازه را به آنها نمی‌دهد. در مقایسه با گذشته، مردم مشارکت کمتری در کارهای جمعی دارند و همسایه‌ها به ندرت با یکدیگر ارتباط دارند. فشارهای متعدد بر جامعه امروز، مردم را خسته کرده و وقت آزاد کمی برای آنها باقی می‌گذارد.

ب) گرایش‌های واگرا و متنوع جوامع امروز^{۱۱}

طراحی مشارکتی زمانی بهترین نتیجه را می‌دهد که جمع، کوچک و یک‌دست باشد تا نظرات‌شان به هم نزدیک‌تر باشد ولی چنین شرایطی فقط در جوامع روستایی تحقق می‌یابد (Ostrom, 2015). در جوامع بزرگ‌تر، معمولاً نمایندگانی از مردم برای شرکت در

شرکت کنندگان انتظار داشته باشند که تصمیمات آنها، عیناً اجرا می‌شود و سپس به تصمیمات آنها بی‌اعتنایی شود، ناراحتی و نارضایتی آنها طی زمان بیشتر می‌شود (Davis, 1996). در این شرایط، مردم نسبت به فرایند طراحی احساس بی‌عدالتی می‌کنند حتی بیشتر از زمانی که در طراحی مشارکت نداشته‌اند. بدین ترتیب، این مشکل می‌تواند منجر به نتیجه معکوس از فرایند طراحی مشارکتی شود و نارضایتی مردم را افزایش دهد (Smith and McDonough, 2001; Julian et al., 1997).

ه) خودمحوری^{۱۱}

فرایند طراحی مشارکتی، رویکردی بشردوستانه‌تر از دیگر فرایندهای طراحی دارد. اما در برخی دیگر از منابع، فرایند طراحی مشارکتی، فرصتی برای تحت‌تأثیر قرار دادن سیاست‌ها برای اهداف شخصی دانسته شده است. بسیاری از منابع، اقتصاددانان را به دلیل فرض «انسان اقتصادی»^{۱۲} به عنوان موجودی خودخواه، مورد انتقاد قرار می‌دهند اگرچه مرد اقتصاد در تضاد با سایر نظریه‌هاست ولی کوته‌نظری است که بر پافشاری به منافع شخصی، بی‌توجهی کنیم (Barber, 2003; DeLeon and Denhardt, 2000; Levy, 1995).

و) اولویت‌دهی در تصمیم‌گیری بر اساس برتری اجتماعی برخی حامیان محیط زیست عنوان می‌کنند که فرایند طراحی مشارکتی منظر، با تعداد نمایندگان کم زیست‌محیطی، منجر به تصمیمات مقتدرانه‌ای می‌شود که به‌طور نادرستی تحت‌تأثیر منافع اقتصادی محلی است (Echeverria, 2001). Britell (1997) این سوال را مطرح می‌کند که جایگزینی یک سرپرست مؤثر با گروه‌هایی از اجتماع و صحبت‌های خودمانی و مشارکت به کجا می‌انجامد؟ تصمیمات طراحی مشارکتی، توسط شهروندان و نمایندگان دولت (شامل نمایندگان زیست‌محیطی) گرفته می‌شود و مخالفت با آن، از لحاظ سیاسی، تقریباً غیرممکن است. این تصمیم‌گیری‌ها عموماً در جهت منافع قدرتمندترین و یا متقاعدکننده‌ترین اعضا، عموماً افرادی از طبقات بالای اجتماعی است نه بیشترین اعضا (Kenney, 2000).

هزینه گروه متخصصان و طراحان، اختصاص فضایی برای انجام فرایند طراحی مشارکتی، حمل‌ونقل، تهیه غذا، نگهداری کودکان و امکانات دیگر، فشار زیادی را به کارفرما تحمیل می‌کند. برخی از محققان بیان می‌کنند که مزایا و اثرات خوب فرایند طراحی مشارکتی منظر، نسبت به هزینه اضافی که برای اجرای آن لازم است، برابری نمی‌کند (Doelle and Sinclair, 2006; Dola and Mijan, 2006; Kegan and Lahey, 2009; Magnusson, 2003; Dietz and Stern, 2008; Irvin and Stansbury, 2004). بدین ترتیب، قطعاً یکی از مسائل طراحی مشارکتی منظر، هزینه‌بر بودن فرایند طراحی مشارکتی است.

موانع سیاسی را نیز می‌توان در قالب موارد زیر دسته‌بندی کرد:

الف) ترس از مشارکت کامل مردم

ریشه نظریه طراحی مشارکتی پس از جنگ جهانی دوم و دستاورد مبارزه گروه‌های مختلف استقلال‌طلبانه بود (Hutchison, 2010) و ریشه در سیاست‌های دموکراسی لیبرال و دموکراسی‌های مستقیم دارد (Saeedi Rezvani, 2005). به دلیل نزدیکی طراحی مشارکتی به متن مکانیسم‌های جامعه، وجه مبارزاتی رویکرد مشارکتی قابل توجه است. دولت‌ها در عین حمایت ظاهری از طراحی مشارکتی، آن را زیر نظر خود دارند. اگرچه آنها مردم را در طراحی، مشارکت داده‌اند ولی کل فرایند تحت کنترل آنها است و این مسأله کار طراحی مشارکتی را بسیار محدود می‌کند (Ritzer, 2005).

ب) سیاست‌های نادرست

وجود نظام برنامه‌ریزی متمرکز، فقدان مدیریت مشارکتی، وجود نگرش تک بعدی مسئولان و دست‌اندرکاران نسبت به موضوع مشارکت، از سیاست‌های نادرستی است که منجر به مدیریت و اجرای نادرست فرایند طراحی مشارکتی می‌شود. در بخش پیشینه تحقیق دیدگاه محققان متعدد نسبت به موانع طراحی مشارکتی بررسی شده است. خلاصه این موانع و محققانی که آنها را مطرح کرده‌اند در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱- موانع طراحی مشارکتی از دیدگاه متخصصان
Table 1. Barriers of participatory design from experts' view

محققان Researchers	زیرمعیار Sub-criteria	موانع طراحی مشارکتی منظر Barriers of participatory landscape design
Anuar and Saruwono, 2012; IAP2, 2010; Yao, 2006; Dola and Mijan, 2006; Dietz and Stern, 2008	نحوه انتخاب شرکت‌کنندگان The method of choosing the participants	
Smith and McDonough, 2001; Eccleston, 2000; Irvin and Stansbury, 2004; Weber, 2000; Russell and Vidler, 2000	کنترل مشارکت‌کنندگان Having control on the process of choosing the participants	
Yao, 2006; Russell and Vidler, 2000	مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی The time step which participating people in the design process	
King <i>et al.</i> , 1998	تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی Lack of experts' knowledge and experience in public participatory landscape design	تکنیک‌ها
Yao, 2006; Dola and Mijan, 2006; Christensen and Bower, 1996; Cooper <i>et al.</i> , 2008; Dietz and Stern, 2008	دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی مشارکتی Lack of participants' knowledge and experience in public participatory landscape design	تکنیک‌ها
King <i>et al.</i> , 1998; Kathlene and Martin, 1991; Persons, 1990; Crosby <i>et al.</i> , 1986; Verba <i>et al.</i> , 1993	عدم مطلوبیت تکنیک‌های طراحی مشارکتی Inefficiency of public participatory landscape design methods	
Haug, 2015	مشخص نبودن نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح نهایی Uncertainty of the process in which participants' ideas and decides affect the last decision and the design	
Haug, 2015	فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما Lack of free and comfortable relationship between end users, employers and designers	
Charnley and Engelbert, 2005; Hester, 2011; Michaels, 2001; Cash <i>et al.</i> , 2003; Bond and Thompson-Fawcett, 2007; Hickey and Mohan, 2004; Ziarek, 2001; Botterill and Fisher, 2002; Prins, 2005; Miessen, 2007	افزایش مشاجرات بین شرکت‌کنندگان در فرایند طراحی مشارکتی Increasing conflicts between participants of public participatory landscape design	تکنیک‌ها
Dola and Mijan, 2006; Lawrence and Deagen, 2001; Echeverria, 2001; Doelle and Sinclair, 2006	زمان بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند طراحی منظر مشارکتی Public participatory design time-consuming	
Dola and Mijan, 2006; Palerm, 2000	بی‌علاقگی مردم به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of people to involve in participatory design process	
Keygan, 2009; Crewe and Forsyth, 2003; Fainstein, 2000; Brown, 2002	بی‌علاقگی طراحان به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of designers to involve in participatory design process	روانشناسی
Markeson, 2007; Ostrom, 2015	بی‌علاقگی کارفرماها به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of employers to involve in participatory design process	
Weber, 2000; Berman, 1997	گرایش‌های واگرا و متنوع جوامع امروز Divergent orientations and interests of contemporary society	
Weber, 2000; Echeverria, 2001; Williams <i>et al.</i> , 2001; Julian <i>et al.</i> , 1997	بیگانگی مردم با فعالیت‌های جمعی Division of contemporary society from social activity	
Eccleston, 2000; Davis, 1996; DeLeon and Denhardt, 2000	کمبود قدرت مردم در اعمال تصمیمات‌شان در فرایند طراحی مشارکتی Lack of people power to prove what they want in participatory design process	اجتماعی
Levy, 1995; Barber, 2003; Britell, 1997	خودمحوری Selfishness at contemporary society	
Kenney, 2000; Magnusson, 2003	اولویت‌دهی در تصمیم‌گیری متناسب با برتری اجتماعی Prioritization at making decision which depends on social outreach	
Weber, 2000; Kathlene and Martin, 1991; Ritzer, 2005	هزینه زیاد طراحی منظر مشارکتی High expense of public participatory landscape design process	اقتصادی
Hutchison, 2010; Saeedi Rezvani, 2005	ترس از مشارکت کامل مردم Panic from public participation	تکنیک‌ها

شد و توسعه یافت اما به دلایل امنیتی تا ۱۲ سال بعد از آن منتشر نشد. این روش از حدود نیمه دهه ۱۹۶۰ به عنوان یک روش علمی شناخته شد و در حال حاضر برای طیف گسترده‌ای از زمینه‌ها و دیسپلین‌ها استفاده می‌شود (Rowe and Wright, 1999; Heiko, 2012). این روش به‌ویژه برای مواقعی مناسب است که هدف، بهبود درک ما از مشکلات، پتانسیل‌ها، راه‌حل‌ها و نیز توسعه پیش‌بینی‌ها باشد (Hartman, 2007). به‌طور کلی، دلفی، روش یا رویکرد سیستماتیک در تحقیق برای استخراج نظرات از گروه متخصصان در مورد یک موضوع یا سوال است (Hsu, 2016) و روش بررسی چندمرحله‌ای برای گردآوری نظرات در موارد ذهنی بودن موضوع و استفاده از پاسخ‌های نوشتاری به جای گردآوری یک گروه متخصص است. هدف روش دلفی، اجماع با امکان نظر آزادانه و تجدیدنظر عقاید با تخمین‌های عددی است (Ali, 2016; Burns and Grove, 2001). به‌طور کلی این روش دارای چند مرحله اساسی است که به صورت اجمالی در زیر توضیح داده شده است:

مرحله اول: مسأله پژوهش تعریف شده و بر اساس آن ویژگی‌های لازم برای شرکت‌کنندگان در پانل دلفی تعیین می‌شود. سپس نامزدهای مشارکت در این پانل، شناسایی شده و از آنها دعوت به عمل می‌آید. این مرحله با تعیین اعضای پانل به اتمام می‌رسد.

مرحله دوم: در این مرحله، اعضای پانل، ایده‌های خود را در رابطه با عوامل مرتبط با مسأله پژوهش مطرح می‌کنند. پژوهشگر با تحلیل و پالایش این ایده‌ها و حذف موارد تکراری، لیست نهایی این عوامل را استخراج می‌کند. در این مرحله ممکن است نظر اعضا درباره عواملی خواسته شود که پیش‌تر تعیین شده‌اند.

مرحله سوم: اعضای پانل میزان اهمیت عوامل را تعیین یا تعدادی از مهم‌ترین آنها را انتخاب می‌کنند. بر این اساس تعداد عوامل به میزانی کاهش می‌یابد که کار با آنها قابل انجام باشد.

به طراحی مشارکتی منظر، در دهه‌های اخیر در سطح جهان توجه شده است؛ ولی منظر مشارکتی در ایران پیشینه طولانی دارد و محله‌های سنتی به این شیوه طراحی می‌شدند. همچنین با توجه به سابقه زیاد مفهوم جامعه در ایران و سایر جوامع اسلامی و نظریات فارابی و دیگر اندیشمندان اسلامی در این رابطه، ضرورت بررسی طراحی مشارکتی منظر در ایران و موانع آن اهمیت پیدا می‌کند (Pour Ahmad et al., 2012). از این رو، در این پژوهش موانع استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر در اغلب طرح‌های معماری منظر معاصر ایران بررسی شده است. ابتدا موانع اصلی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر، از منابع متعدد استخراج و طبقه‌بندی شده است و سپس به کمک روش دلفی و انجام مصاحبه‌هایی با متخصصان معماری منظر، میزان تأثیر موانع استخراج‌شده روی استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر در ایران، ارزیابی شده است تا بر اساس آن به سوالات اصلی پژوهش که به شرح زیر است، پاسخ داده شود:

- موانع مشارکت شهروندان در طراحی منظر شهری چیست؟
- مهم‌ترین موانع مشارکت شهروندان در طراحی منظر شهری از دیدگاه معماران منظر در ایران چیست؟

مواد و روش‌ها

برای آزمون فرضیات تحقیق و ارزیابی موانع فرایند طراحی مشارکتی منظر از دیدگاه متخصصان مربوطه از روش دلفی، استفاده شده است. وجه تسمیه تکنیک دلفی که اولین بار در زمینه پیش‌بینی به‌کار رفت، از افسانه معبد آپولو (ارباب دلفی) گرفته شده است که به پیش‌گویی بدون اشتباه مشهور بوده است (Walker and Selfe, 1996). اولین بار در اواخر دهه ۱۹۵۰ توسط شرکت رند در سانتامونیکا در ایالت کالیفرنیا برای بررسی علمی نظرات کارشناسان در پروژه دفاعی ارتش طراحی

شد. بر اساس تعریف موضوع، تخصص‌های موردنیاز تعیین و اعضای پانل دلفی در دو مرحله و با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری غیراحتمالی، شناسایی و انتخاب شدند. پس از تعیین اعضای پانل، سه دور پرسش به روش دلفی انجام شد. در دور اول، فهرستی از عوامل که از بررسی‌های پیشین استخراج شده بودند، در اختیار اعضای پانل قرار گرفت تا میزان اهمیت هر یک را تعیین کنند. علاوه بر این، از آنها خواسته شد تا موارد دیگری که از نظر آنها می‌بایست در این فهرست قرار می‌گرفت را نیز اضافه کنند. در دور دوم فهرست تکمیل شده بار دیگر در اختیار هر یک از اعضا قرار گرفت. در دور سوم، نظرات هر یک از اعضا در دور قبل در اختیار سایر اعضا قرار گرفت و مجدداً از آنها خواسته شد تا هر یک از عناصر را مورد بازبینی مجدد قرار دهند. پس از پایان این مرحله و دستیابی به اتفاق نظر، انجام روش دلفی پس از تکمیل و نهایی‌سازی موانع طراحی مشارکتی منظر و ارزیابی آنها از دیدگاه متخصصان خاتمه یافت.

برای ارزیابی روایی محتوایی نظر متخصصان در مورد میزان هماهنگی محتوای ابزار اندازه‌گیری و هدف پژوهش از دو روش کیفی و کمی، استفاده می‌شود. در بررسی کیفی محتوا، پژوهشگر از متخصصان درخواست می‌کند تا بازخورد لازم را در ارتباط با ابزار ارائه دهند که بر اساس آن موارد تصحیح می‌شوند. برای بررسی روایی محتوایی به شکل کمی، از دو ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده می‌شود. CVI به صورت تجمیع امتیازات موافق برای هر آیت‌م که امتیاز «مرتبط اما نیاز به بازبینی» و «کاملاً مرتبط» را کسب کرده‌اند تقسیم بر تعداد کل متخصصان محاسبه می‌شود. برای تعیین CVR از متخصصان درخواست می‌شود تا هر آیت‌م را بر اساس طیف سه قسمتی «ضروری است»، «مفید است ولی ضرورتی ندارد» و «ضرورتی ندارد» بررسی کنند. سپس پاسخ‌ها مطابق فرمول زیر محاسبه می‌شود.

مرحله چهارم: در این مرحله، به بازنگری میزان اهمیت عوامل بر اساس نتایج پیشین و تعیین ترتیب اهمیت عوامل اختصاص دارد. در این مرحله، هر یک از اعضا در جریان نظر گروه قرار می‌گیرد و مجدداً در میزان یا ترتیب اهمیت عوامل تجدیدنظر می‌کنند. تجدیدنظر اعضا تا جایی ادامه می‌یابد که میان آنها اجماع و اتفاق نظر حاصل شود.

اولین نکته در تشکیل پانل دلفی، چگونگی انتخاب اعضای آن است. در این حالت اعضا به منظور کاربرد دانش آنها در مسأله‌ای خاص و بر مبنای معیارهایی برگزیده می‌شوند که از ماهیت موضوع و مسأله پژوهش نشأت گرفته‌اند. بر اساس این، اعضای پانل در این پژوهش به صورت نمونه‌گیری غیراحتمالی و ترکیبی از روش‌های هدف‌دار یا قضاوتی و زنجیره‌ای برگزیده شدند. بدین ترتیب، ۱۲ نفر از افرادی که به‌عنوان پژوهشگر یا متخصص در دانشکده‌ها، پژوهشکده‌ها یا شرکت‌های طراحی و معماری فعالیت می‌کردند، انتخاب شدند که از این میان ۱۰ نفر برای ادامه کار اعلام آمادگی کردند. پس از ملاقات حضوری با نامزدها، افراد شاغل در ادارات و شرکت‌ها، هر کدام یک نفر دیگر را نیز معرفی کردند. بر این اساس پانل دلفی با حضور بیست نفر شامل ده نفر متخصص معماری منظر، شش نفر متخصص معماری و چهار نفر متخصص شهرسازی شاغل در دانشکده‌ها، پژوهشکده‌ها یا شرکت‌های مرتبط شکل گرفت. این متخصصان، فارغ‌التحصیل رشته‌های معماری منظر، معماری یا شهرسازی از دانشگاه‌های شهید بهشتی و تهران و دارای حداقل ۳ سال سابقه کار بودند. ۱۴ نفر از این افراد در شرکت‌های طراحی و مشاوره «منظر»، «طرح و کاوش» یا «نقش‌بنا»، که کار عمده آنها طراحی منظر و طراحی شهری است، مشغول به کار هستند.

در این پژوهش، برای انجام فرایند دلفی، ابتدا موضوع و ابعاد آن تعریف شد و بر اساس سوابق مطالعات موجود، عوامل و عناصر شهری مرتبط با موضوع شناسایی

نتایج و بحث

در این تحقیق، موانع منظر مشارکتی مستخرج از بخش پیشینه تحقیق، توسط متخصصان ارزیابی شد که در جدول ۳ آمده است. همان‌طور که در این جدول نیز مشخص است، از دیدگاه متخصصان به ترتیب موانع سیاسی، تکنیکی، اجرایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دارای اولویت هستند. همچنین از میان زیرشاخه‌های این موانع، بی‌علاقگی کارفرما در شرکت در فرایند مشارکتی طراحی، به‌عنوان مهم‌ترین مانع با ضریب روایی صددرصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵۵، کمبود وقت آزاد جامعه معاصر به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین مانع با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۴ شناخته شده است. از میان زیرشاخه‌های موانع تکنیکی، به ترتیب، مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی، با ضریب روایی ۶۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵۴، فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما، با ضریب روایی ۶۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵۲، تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۳، دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۲، مشخص نبودن نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح نهایی با ضریب روایی ۲۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۵ و عدم مطلوبیت تکنیک‌های طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۲۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۹ به‌عنوان مهم‌ترین موانع شناخته شدند. از میان زیرشاخه‌های موانع اجرایی، به ترتیب، عدم مطلوبیت سیستم‌های اداری و اجرایی با ضریب روایی ۸۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۹، زمان‌بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند طراحی منظر مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۵ و افزایش مشاجرات بین شرکت‌کنندگان در فرایند طراحی مشارکتی با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۴ جزء مهم‌ترین موانع شناخته شدند.

$$CVR = \frac{nE - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

در این رابطه nE تعداد متخصصانی است که به گزینه «ضروری» پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان است. اگر مقدار محاسبه‌شده از مقدار جدول بزرگ‌تر باشد اعتبار محتوای آن آیتم پذیرفته می‌شود.

جدول ۲- تصمیم‌گیری بر اساس ضریب نسبی روایی محتوا

حداقل مقدار روایی Minimum value of the validity	تعداد اعضای پانل متخصصان The numbers of experts in the panel
99%	5
99%	6
99%	7
85%	8
78%	9
63%	10
49%	15
42%	20
37%	25
33%	30
22%	40

در این پژوهش، برای ارزیابی روایی محتوایی پرسش‌نامه از روش کمی CVR استفاده شده است. با توجه به اینکه در این پژوهش تعداد اعضای پانل متخصصان ۲۰ نفر است و با توجه به داده‌های جدول ۲ حداقل مقدار روایی بایستی ۴۲ درصد باشد (جدول ۲). پایایی وسیله اندازه‌گیری عمدتاً به دقت نتایج حاصل از آن اشاره دارد. پایایی به دقت، اعتمادپذیری، ثبات یا تکرارپذیری نتایج آزمون اشاره می‌کند. یکی از مطرح‌ترین روش‌های تعیین پایایی، روش ضریب آلفای کرونباخ است. در این روش اجزا یا بخش‌های آزمون برای سنجش ضریب پایایی آن به کار می‌روند. این روش نه تنها برای آزمون‌هایی با گزینه‌های دوازده‌گانه، صفر و یک، بلکه برای گزینه‌های چندارزشی، مانند طیف پنج‌گانه‌ای لیکرت در پژوهش حاضر، نیز به کار می‌رود. اگر ضریب آلفای کرونباخ، بیشتر از ۰/۷۰ باشد آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار است. در پژوهش حاضر به کمک نرم‌افزار SPSS برای این ضریب، عدد ۰/۸۴ بدست آمد که نشان‌دهنده پایایی آزمون است.

جدول ۳- میزان اهمیت موانع منظر مشارکتی از دیدگاه متخصصان
Table 3. Weight of barriers to participatory landscape based on experts' view

ضریب روایی CVR	اهمیت زیرمعیار در کل W of eight sub-criteria	اهمیت زیرمعیار در هر دسته Wsub of eight- each in criteria	زیرمعیار Sub-criteria	اهمیت هر دسته Weight of each criteria	موانع طراحی مشارکتی منظر Barriers of participatory landscape design
20%	0.045	0.139	پیدا کردن نمایندگان مردم Finding the right members who represent people and end users		
60%	0.054	0.17	مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی The time step which participating people in the design process		
40%	0.043	0.135	تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی Lack of experts' knowledge and experience in public participatory landscape design		
40%	0.042	0.131	دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی مشارکتی Lack of participants' knowledge and experience in public participatory landscape design	0.046	موانع تکنیکی
20%	0.039	0.123	عدم مطلوبیت تکنیک‌های طراحی مشارکتی Inefficiency of public participatory landscape design methods		
20%	0.045	0.139	مشخص نبودن نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح نهایی Uncertainty of the process in which participants' ideas and decides affect the last decision and the design		موانع فرهنگی
60%	0.052	0.164	فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما Lack of free and comfortable relationship between end users, employers and designers		
0%	0.034	0.268	افزایش مشاجرات بین شرکت‌کنندگان در فرایند طراحی مشارکتی Increasing conflicts between participants of public participatory landscape design		موانع اداری
80%	0.049	0.381	عدم مطلوبیت سیستم‌های اداری و اجرایی Inefficiency of executive systems	0.042	
40%	0.045	0.351	زمان‌بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند طراحی منظر مشارکتی Public participation design time-consuming		
0%	0.029	0.227	بی‌علاقگی مردم به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of people to involve in public participatory landscape design process		موانع فرهنگی
40%	0.043	0.34	بی‌علاقگی طراحان به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of designers to involve in public participatory landscape design process	0.042	
100%	0.055	0.433	بی‌علاقگی کارفرماها به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی Unwillingness of employers to involve in public participatory landscape design process		
0%	0.034	0.136	کمبود وقت آزاد جامعه معاصر Lack of free time of contemporary society		
0%	0.037	0.147	گرایش‌ها و منافع متنوع جوامع امروز Divergent orientations and interests of contemporary society		
0%	0.039	0.157	بیگانگی مردم با فعالیت‌های جمعی Division of contemporary society from social activity		موانع اجتماعی
80%	0.05	0.199	کمبود قدرت مردم در اعمال تصمیمات‌شان در فرایند طراحی مشارکتی Lack of people power to prove what they want in participation design process	0.041	
60%	0.049	0.194	خودمحوری Selfishness at contemporary society		
0%	0.042	0.168	اولویت‌دهی در تصمیم‌گیری متناسب با برتری اجتماعی Prioritization at making decision which depends on social outreach		
40%	0.039	1	هزینه زیاد طراحی منظر مشارکتی High expense of public participatory landscape design process	0.039	موانع اقتصادی
0%	0.039	0.429	ترس از مشارکت کامل مردم Panic from public participation		موانع سیاسی
80%	0.052	0.571	سیاست‌های نادرست Wrong and inefficient policies	0.047	

این رویکرد چندان موفق نبوده است. در این تحقیق ابتدا موانع اصلی استفاده از رویکرد طراحی منظر مشارکتی، از منابع متعدد استخراج و دسته‌بندی شده است و سپس به کمک روش دلفی و با انجام مصاحبه‌هایی با متخصصان میزان تأثیر موانع استخراج شده بر استفاده از رویکرد طراحی مشارکتی منظر در ایران، ارزیابی شده است. با توجه به سابقه طولانی مشارکت مردم در طراحی منظر در ایران و اینکه انفعال ارتباط مردم و طراحی منظر به کمتر از یک سده و به دوران پا گرفتن مدرنیته و معماری مدرن برمی‌گردد، تحقیق حاضر محقق شد تا مشکلات و موانع طراحی مشارکتی شناسایی و از دیدگاه متخصصان امر ارزیابی شود. با توجه به یافته‌های تحقیق که به‌طور خلاصه در جدول ۳ آمده است، مشخص می‌شود که عوامل فرهنگی، اجرایی و اجتماعی کمترین اثر را بر عدم تحقق طراحی مشارکتی موفق در ایران دارند. شاید یکی از دلایل این مسأله، سابقه خوب منظر مشارکتی و حافظه تاریخی این موضوع نزد مردم ایران باشد. از طرفی عوامل سیاسی و تکنیکی به‌عنوان تأثیرگذارترین موانع مشخص شدند. با دقت در امتیاز زیرشاخه‌های این عوامل مشخص می‌شود که سه زیرمعیار مرحله زمانی مشارکت مردم، فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما و سیاست‌های نادرست، بیشترین اهمیت را دارند که نشان‌دهنده تأثیر زیاد آنها بر طراحی مشارکتی از دیدگاه متخصصان است. همچنین از میان زیرشاخه‌های موانع، بی‌علاقگی کارفرما در شرکت در فرایند مشارکتی طراحی، به‌عنوان مهم‌ترین مانع و کمبود وقت آزاد جامعه معاصر به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین مانع شناخته شده است.

از میان زیرشاخه‌های موانع تکنیکی، به ترتیب مرحله زمانی مشارکت مردم در فرایند طراحی مشارکتی، فقدان رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما با ضریب روایی ۶۰ درصد، و تجربه و مهارت کم متخصصان در فرایند طراحی مشارکتی و دانش و مهارت کم مردم شرکت‌کننده در فرایند طراحی

از میان زیرشاخه‌های موانع فرهنگی، به ترتیب بی‌علاقگی کارفرماها به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۱۰۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵۵، بی‌علاقگی طراحان به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۳ و بی‌علاقگی مردم به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی با اهمیت زیر معیار ۰/۰۲۹ به‌عنوان موانع مهم شناخته شدند. همچنین از میان زیرشاخه‌های موانع اجتماعی، به ترتیب کمبود قدرت مردم در اعمال تصمیمات‌شان در فرایند طراحی مشارکتی با ضریب روایی ۸۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵، خودمحموری با ضریب روایی ۶۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۹، اولویت‌دهی در تصمیم‌گیری متناسب با برتری اجتماعی با اهمیت زیر معیار ۰/۰۴۲، بیگانگی مردم با فعالیت‌های جمعی با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۹، گرایش‌ها و اگر و متنوع جوامع امروز با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۷ و کمبود وقت آزاد جامعه معاصر امروز با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۴ جزء مهم‌ترین موانع شناخته شدند. تنها زیر شاخه مانع اقتصادی، هزینه زیاد طراحی منظر مشارکتی بود که با ضریب روایی ۴۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۹، از اهمیت نسبی در میان موانع برخوردار است. از میان زیرشاخه‌های موانع سیاسی، سیاست‌های نادرست با ضریب روایی ۸۰ درصد و اهمیت زیر معیار ۰/۰۵۲ به‌عنوان مهم‌ترین موانع و ترس از مشارکت کامل مردم با اهمیت زیر معیار ۰/۰۳۹، از اهمیت کمی در میان موانع برخوردار است. نکته بارزی که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود به اجماع نرسیدن متخصصان در مورد اکثر موانع اجتماعی است و این امر نشان می‌دهد که متخصصان مسائل اجتماعی را در محقق نشدن طراحی مشارکتی چندان دخیل نمی‌دانند. همچنین اغلب، در مورد موانعی که اهمیت زیرمعیار آنها کم بوده، اجماع حاصل نشده است.

نتیجه‌گیری

اگر چه در عصر حاضر، رویکرد طراحی منظر مشارکتی، در سطح جهان پذیرفته شده است اما در عمل

نشدن طراحی مشارکتی چندان دخیل نمی‌دانند. با توجه به نتایج حاصله پیشنهادهایی جهت کمک به اجرای موفق طراحی مشارکتی عنوان می‌شود.

طبق یافته‌های تحقیق، بی‌میلی کارفرما به فرایند طراحی مشارکتی، مهم‌ترین مانع محقق‌نشدن رویکرد طراحی منظر مشارکتی، از دیدگاه متخصصان، شناخته شد. در کشور ایران، کارفرما در اغلب پروژه‌های منظر عمومی، دولت است. همچنین سیاست‌های نادرست به‌عنوان سومین مانع مهم طراحی مشارکتی شناخته شده است. با توجه به اینکه عامل تاثیرگذار بر این موارد دولت و قوانین آن است، دولت باید به اهمیت مسأله طراحی مشارکتی بیشتر توجه کند و پیشنهاد می‌شود تغییراتی در قانون برای حمایت و تحقق هر چه بیشتر این امر صورت گیرد. چنانچه در عصر حاضر در بسیاری از کشورهای پیشرفته در دنیا، قانون‌هایی برای اجبار یا تشویق طراحی مشارکتی منظر تدوین شده است. با توجه به اینکه موانع تکنیکی از دیدگاه متخصصان بسیار مهم ارزیابی شده است، باید ارزیابی مدونی درباره این تکنیک‌ها انجام گیرد. پیشنهاد می‌شود این تحقیقات دارای جنبه‌های نظری و عملی باشند و تعدادی از طرح‌های منظر شهری برای این امر در اختیار این پژوهش‌ها قرار گیرد. طی فرایند این پژوهش‌ها به مسائل مرحله زمانی مشارکت مردم و وجود رابطه باز و مستقیم بین مردم، طراح و کارفرما باید توجه بیشتری شود. طبق تحقیق حاضر این دو عامل به‌عنوان مهم‌ترین موانع منظر مشارکتی شناخته شده‌اند، بنابراین توصیه می‌شود برای ارزیابی روش‌های طراحی مشارکتی به‌کاررفته در غرب و همچنین بازبینی طراحی‌های مشارکتی که به صورت سنتی در ایران انجام می‌شد، تحقیقاتی صورت گیرد. بدین ترتیب می‌توان از تجربیات کشورهای غربی در طراحی مشارکتی مدرن استفاده کرد و از سوی دیگر برخی سنت‌های گذشته ایران که مرتبط با امر طراحی مشارکتی بوده را احیا کرد.

مشارکتی با ضریب روایی ۴۰ درصد مهم‌ترین موانع و مشخص‌نشدن نحوه ترتیب اثر تصمیمات مردم در طرح‌هایی و عدم مطلوبیت تکنیک‌های طراحی مشارکتی، جزء کم‌اهمیت‌ترین موانع شناخته شدند. از میان زیرشاخه‌های موانع اجرایی، عدم مطلوبیت سیستم‌های اداری و اجرایی با ضریب روایی ۸۰ درصد مهم‌ترین موانع و زمان‌بر بودن شرکت دادن مردم در فرایند طراحی منظر مشارکتی و افزایش مشاجرات بین شرکت‌کنندگان در فرایند طراحی مشارکتی، کم‌اهمیت‌ترین موانع شناخته شدند. بنابراین این تصور که در صورت مشارکت مردم در پروژه منظر، مدت زمان پروژه بیشتر می‌شود اشتباه بوده و اجرای درست فرایند، زمان پروژه را طولانی‌تر نخواهد کرد. از میان زیرشاخه‌های موانع فرهنگی، بی‌علاقگی کارفرماها به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی مهم‌ترین مانع ارزیابی شد در حالی که بی‌علاقگی طراحان و مردم به شرکت در فرایند طراحی مشارکتی در درجات بعدی قرار دارند. از میان زیرشاخه‌های موانع اجتماعی، به ترتیب کمبود قدرت مردم در اعمال تصمیمات‌شان در فرایند طراحی مشارکتی و خودمحموری از مهم‌ترین موانع هستند ولی کمبود وقت جامعه معاصر، گرایش‌ها و واگرا و متنوع جوامع امروز، بیگانگی مردم با فعالیت‌های جمعی و اولویت‌دهی در تصمیم‌گیری متناسب با برتری اجتماعی، کم‌اهمیت‌ترین موانع در این زیرشاخه شناخته شدند. تنها زیرشاخه مانع اقتصادی، هزینه زیاد طراحی منظر مشارکتی بود که از اهمیت نسبی برخوردار است. از میان زیرشاخه‌های موانع سیاسی، سیاست‌های نادرست به‌عنوان مهم‌ترین مانع و ترس از مشارکت کامل مردم از اهمیت بسیار کمی در بین موانع برخوردار است. نکته بارزی که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود به اجماع نرسیدن متخصصان در مورد اکثر موانع اجتماعی است و این امر نشان می‌دهد که متخصصان، مسائل اجتماعی را در محقق

پی‌نوشت‌ها

¹ FGD: Focus Group Discussion

² Focus Group

³ Those representing business and government agency interests

⁴ Strongly partisan participants

⁵ Citizen advisory councils

⁶ Public surveys

⁷ The structure of Contemporary society

⁸ The Difficulty of Diffusing Citizen Goodwill

⁹ Agency decision maker

¹⁰ Lack of Authority

¹¹ Persistent selfishness

¹² Economic man

منابع

Ahmed, S.A. and Ali, S.M., 2006. People as partners: Facilitating people's participation in public-private partnerships for solid waste management. *Habitat International*. 30(4), 781-796.

Anuar, M.I.N.M. and Saruwono, M. (2012). Barriers of user's involvement in the design process of public parks as perceived by landscape architects. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 35, 253-259.

Arnstein, S.R., 1969. A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*. 35(4), 216-224.

Barber, B., 2003. *Strong democracy: Participatory politics for a new age*. Berkeley, CA: University of California Press.

Berman, E.M., 1997. Dealing with Cynical Citizens. *Public Administration Review*. 57(2), 105-112.

Bolman, L.G. and Deal, T.E., 2017. *Reframing organizations: Artistry, choice, and leadership*. John Wiley and Sons.

Bond, S. and Thompson-Fawcett, M., 2007. Public participation and new urbanism: a conflicting agenda?. *Planning Theory and Practice*. 8(4), 449-472.

Botterill, L.C. and Fisher, M., 2002. Magical thinking: The rise of the community participation model. In Jubilee conference of the Australasian

Political Studies Association, Australian National University, Canberra.

Britell, J., 1997. Partnerships, roundtables and Quincy-type groups are bad ideas that cannot resolve environmental conflicts. *Usual Suspects Essay*, 10.

Cash, D.W., Clark, W.C., Alcock, F., Dickson, N.M., Eckley, N., Guston, D.H., Jäger, J. and Mitchell, R.B., 2003. Knowledge systems for sustainable development. *Proceedings of the national academy of sciences*. 100(14), 8086-8091.

Charnley, S. and Engelbert, B., 2005. Evaluating public participation in environmental decision-making: EPA's superfund community involvement program. *Journal of Environmental Management*. 77(3), 165-182.

Cooper, C.B., Dickinson, J.L., Phillips, T. and Bonney, R., 2008. Science explicitly for nonscientists. *Ecology and Society*. 13(2), r1.

Crewe, K., 1997. *Landscape architects and citizen participation: A study of the Boston Southwest Corridor (1976-1986)*. Doctoral Dissertations. University of Massachusetts Amherst.

Crosby, N., Kelly, J.M. and Schaefer, P., 1986. Citizens panels: A new approach to citizen participation. *Public Administration Review*. 46(2), 170-178.

Dane, E., 2010. Reconsidering the trade-off between expertise and flexibility: A cognitive

- entrenchment perspective. *Academy of Management Review*. 35(4), 579-603.
- Davis, G., 1996. Consultation, public participation and the integration of multiple interests into policy making. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), Paris, France.
- DeLeon, L. and Denhardt, R.B., 2000. The political theory of reinvention. *Public Administration Review*. 60(2), 89-97.
- Dietz, T. and Stern, P.C., 2008. Public participation in environmental assessment and decision making. National Academies Press.
- Doelle, M. and Sinclair, A.J., 2006. Time for a new approach to public participation in EA: Promoting cooperation and consensus for sustainability. *Environmental Impact Assessment Review*. 26(2), 185-205.
- Dola, K. and Mijan, D., 2006. Public participation in planning for sustainable development: operational questions and issues. *International Journal on Sustainable Tropical Design Research and Practice*. 1(1), 1-8.
- Eccleston, C.H., 2000. Environmental impact statements: A comprehensive guide to project and strategic planning. John Wiley & Sons.
- Echeverria, J.D., 2000. No success like failure: The Platte River collaborative watershed planning process. *William and Mary Environmental Law and Policy Review*. 25(3), 559-604.
- Fainstein, S.S., 2000. New directions in planning theory. *Urban affairs review*. 35(4), 451-478.
- Forester, J., 1999. *The Deliberative Practitioner, Encouraging Participatory Planning Processes*. Boston: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Francis, M. and Lorenzo, R., 2002. Seven realms of children's participation. *Journal of environmental psychology*. 22(1-2), 157-169.
- Heiko, A., 2012. Consensus measurement in Delphi studies: review and implications for future quality assurance. *Technological forecasting and social change*, 79(8), 1525-1536.
- Hester, R., 2011. Afterword. *Landscape Journal*. 30(1), 148-150.
- Hickey, S. and Mohan, G., 2004. *Participation: from tyranny to transformation? Exploring new approaches to participation in development*. New York: Zed books.
- Huang, G., 2015. PM 2.5 opened a door to public participation addressing environmental challenges in China. *Environmental Pollution*. 197, 313-315.
- Hutchison, R., 2010. *Encyclopedia of urban of studies*. London: Sage publications.
- International Association for Public Participation (IAP2), 2010, Public participation: state of the practice, Australasia, IAP2, viewed 28 October 2016, <http://www.iap2.org.au/resource-bank/area?command=record&id=174>.
- Irvin, R.A. and Stansbury, J., 2004. Citizen participation in decision making: Is it worth the effort?. *Public administration review*. 64(1), 55-65.
- Juarez, J.A. and Brown, K.D., 2008. Extracting or empowering? A critique of participatory methods for marginalized populations. *Landscape Journal*. 27(2), 190-204.
- Julian, D.A., Reischl, T.M., Carrick, R.V. and Katrenich, C., 1997. Citizen participation—Lessons from a Local United Way Planning Process. *Journal of the American planning association*. 63(3), 345-355.

- Kaner, S., Berger, D. and Lind, L., 2014. *Facilitator's guide to participatory decision-making*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kathlene, L. and Martin, J.A., 1991. Enhancing citizen participation: Panel designs, perspectives, and policy formation. *Journal of Policy Analysis and Management*. 10(1), 46-63.
- Kegan, R. and Lahey, L.L., 2009. *Immunity to change: How to overcome it and unlock potential in yourself and your organization*. Harvard Business Press.
- Kenney, D.S., 2000. *Arguing About Consensus: Examining the Case against Western Watershed Initiatives and Other Collaborative Groups Active in Natural Resources Management*. Natural Resources Law Center, University of Colorado.
- King, C. S., Feltey, K.M. and Susel, B.O.N., 1998. The question of participation: Toward authentic public participation in public administration. *Public administration review*. 58(4), 317-326.
- Lawrence, R.L. and Deagen, D.A., 2001. *Choosing Public Participation Methods for Natural Resources: A Context-Specific Guide*. Society & Natural Resources. 14(10), 857-872.
- Levy, J.M., 1995. *Essential Microeconomics for Public Policy Analysis*. Westport, CT: Praeger.
- Loures, L. and Crawford, P., 2008. Democracy in progress: using public participation in post-industrial landscape (re)-development. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 4(9), 794-803.
- Magnusson, P.R., 2003. Benefits of involving users in service innovation. *European Journal of Innovation Management*. 6(4), 228-238.
- Markeson, G., 2007. A tale of two greenways: A comparative study of greenway projects. *Fordham Urban Law Journal*. 34(5), 1489.
- Michaels, S., 2001. Making collaborative watershed management work: the confluence of state and regional initiatives. *Environmental management*. 27(1), 27-35.
- Miessen, M., 2007. The violence of participation: Spatial practices beyond models of consensus. *Eurozine*, 1° ago. Available from: <http://www.eurozine.com/pdf/2007-08-01-miessen-en.pdf>. [Accessed 22 August 2013].
- Omar, D.B. and Leh, O.L.H., 2009. *Malaysian Development Planning System: Kuala Lumpur Structure Plan and Public Participation*. *Asian Social Science*. 5(3), 30-36.
- Ostrom, E., 2015. *Governing the commons*. New York: Cambridge University Press.
- Palerm, J.R., 2000. An Empirical-Theoretical Analysis Framework for Public Participation in Environmental Impact Assessment. *Journal of environmental planning and management*. 43(5), 581-600.
- Persons, G.A., 1990. Defining the public interest: Citizen participation in metropolitan and state policy making. *National Civic Review*. 79(2), 118-131.
- Pour Ahmad, A., Habibi, L. and Jafari Mehrabadi, M., 2012. Analysis of Farabi's Ideas and its application in citizenship participation. *Bagh-e Nazar*. 9(21), 13-20.
- Prins, E., 2005. Framing a conflict in a community-university partnership. *Journal of Planning Education and Research*. 25(1), 57-74.
- Reilly, R.C., 2008. Is expertise a necessary

precondition for creativity? A case of four novice learning group facilitators. *Thinking Skills and Creativity*. 3(1), 59-76.

Rowe, G. and Wright, G., 1999. The Delphi technique as a forecasting tool: issues and analysis. *International journal of forecasting*. 15(4), 353-375.

Russell, S. and Vidler, E., 2000. The rise and fall of government-community partnerships for urban development: grassroots testimony from Colombo. *Environment and Urbanization*. 12(1), 73-86.

Saeedi Rezvani, H., 2005. Participation design of Abkooh castle of Mashhad, Thesis for Master of Urban Design, Faculty of Fine Art, University of Tehran.

Smith, P.D. and McDonough, M.H., 2001. Beyond Public Participation: Fairness in Natural Resource Decision Making. *Society and Natural Resources*. 14(3), 239-249.

Verba, S., Schlozman, K.L., Brady, H. and Nie, N.H., 1993. Citizen Activity: Who Participates? What Do They Say?. *American Political Science Review*. 87(2), 303-318.

Walker, A.M. and Selfe, J., 1996. The Delphi method: a useful tool for the allied health researcher. *British Journal of Therapy and Rehabilitation*. 3(12), 677-681.

Weber, E.P., 2000. A New Vanguard for the Environment: Grass-Roots Ecosystem Management as a New Environmental Movement. *Society & Natural Resources*. 13(3), 237-259.

Williams, B.L., Suen, H.K., Brown, S., Bruhn, R., De Blaquiére, R. and Rzasa, S.E., 2001. Hierarchical Linear Models of Factors Associated with Public Participation among Residents Living near the US Army's Chemical Weapons Stockpile Sites. *Journal of Environmental Planning and Management*. 44(1), 41-65.

Yao, B.W., 2006. Technology and public participation in environmental decisions. Doctoral Dissertation, Massachusetts Institute of Technology.

Ziarek, E.P., 2001. An ethics of dissensus: Postmodernity, feminism, and the politics of radical democracy. Stanford University Press.

Environmental Sciences Vol.15 / No.4 / Winter 2018

193-214

The barriers of participatory landscape design approaches based on experts' opinions

Mahda Foroughi,¹ Saeid Norouzian-Maleki^{2*} and Moein Hajimagsoudi³

¹ Department of Landscape Architecture, School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran

² Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

³ Department of Production Management, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran

Received: 2017.09.09

Accepted: 2017.11.28

Foroughi, M., Norouzian-Maleki, S. and Hajimagsoudi, M., 2018. The barriers of participatory landscape design approaches based on experts' opinions. *Environmental Sciences*. 15(4):193-214.

Introduction: It is no longer acceptable to design an unchangeable plan, especially in landscape architecture where end-users should be at the centre of any design. Much literature discusses the influence of public involvement in the landscape design process and its necessity in contemporary life. However, the implementation of public participatory design has proved to be challenging and even problematic in many cases in the world. The initiated, civic leaders and professional experts generally develop and manage open space planning and design with a relatively limited level of public participation considering what is possible. The range of creativity from those who participate is limited for a range of reasons, premises and constraints; these will be discussed in the literature review. The need exists for landscape architects to work from an understanding of the ranges of participation and the ranges of creativity that can be elicited in order to deliver sustainable designs. For several decades the theories of public participation were discussed in Europe and North America, but the application of this in many other countries remained under-researched. Of specific interest in this article, public participatory design was used in Iran for the past few centuries (until a few decades ago) as a common solution. Although this practice has continued in many villages, public participation is not often practised in Iran's cities anymore, and the few attempts at using it were not successful. So the aim of this article is to identify the obstacles to public participation specifically in Iran, and to classify these barriers by Iranian architectural designers.

Materials and methods: A mixture of qualitative and quantitative methods has been used in this study. First, the main obstacles were extracted from the literature, then they were classified into five groups, namely technical, cultural, social, economic and political. After classifying the obstacles, these were assessed by interviewing Iranian landscape designers, with the help of the Delphi method. The Delphi method is a

* Corresponding Author. *E-mail Address:* s_norouzian@sbu.ac.ir

structured communication technique or method, originally developed as a systematic, interactive forecasting method which relies on a panel of experts. The experts answer questionnaires over two or more rounds. After each round, a facilitator or agent of change provides an anonymous summary of the experts' forecasts from the previous round as well as the reasons they provided for their judgments. Thus, experts are encouraged to revise their earlier answers in light of the replies of other members of their panel. It is believed that, during this process, the range of the answers will decrease and the group will converge towards the 'correct' answer. Finally, the process is stopped after a predefined stop criterion and the mean or median scores of the final rounds determine the results. In this research, the Delphi panel comprised ten landscape architects, six architects and four urban designers who work in laboratories and companies which depend on landscape architecture. Their assessment emerged in a table and its content validity ratio (CVR) was calculated and interpreted.

Results and discussion: The main obstacles extracted from the literature were classified into five groups: technical, cultural, social, economic and political. Each of these groups contained a few obstacles and there are twenty-two elements in total. Technical obstacles included finding the right members to represent people and end-users, the age at which people participate in the design process, lack of expert knowledge and experience in public participatory landscape design, lack of people's knowledge and experience in public participatory landscape design, inefficiency of public participatory landscape design methods, uncertainty over how people ideas and decides affect the last decision and the design, and the lack of a free and comfortable relationship between end-users, employers and designers. Executive obstacles included increasing arguments between participants of public participatory landscape design, inefficiency of implementing systems and the time-consuming nature of public participatory design. Cultural obstacles included unwillingness of people, employers and designers to involve in a participatory design process. Social obstacles included lack of free time in contemporary society, divergent orientations and interests of contemporary society, the separation of contemporary society from social activity, lack of popular power to prove what they want in participatory design process, selfishness in contemporary society and prioritization in decision-making which depends on social outreach. Economic obstacles included the high expense of participatory design process. Political obstacles included nervousness about public participation and wrong and inefficient policies. Finally, technical and political groups of obstacles achieved the highest rank in respect of expert opinions. From among twenty-two obstacles, respectively, the unwillingness of employers to involve in a participatory design process, the age at which people participated in the design process, the lack of a free and comfortable relationship between end-users, employers and designers, wrong and inefficient policies, and lack of popular power to prove what they want in participatory design process were distinguished as the most important obstacles.

Conclusion: Based on the research foundations, we presented a few suggestions to improve the participatory design process in Iran. On the one hand, the unwillingness of employers to be involved in a public participatory design process was distinguished as the first and main barrier. In Iran, the main employer of public landscape designers is the Government. On the other hand, wrong and inefficient policies were distinguished as the third barrier and, in Iran, this refers to governmental regulations. So, from these statements the important role of Government and its regulations in improving the participatory design process emerges and it shows that there is a need for promotion and revision of governmental regulations and policies. Developed countries, in contrast, have special regulations and policies which encourage public participatory landscape design and guide the process to be more efficient.

Keywords: Participatory landscape design, Landscape architecture, Public spaces, Delphi method.

Archive of SID